

jasňuje, proč se Kritika soustřeďuje na syntetické soudy a priori. V třetí kapitole se autor táže, kde je třeba hledat verifikaci pro metafyziku. Uvažuje o charakteru transcendentálních zkoumání, o pozorováních, o pojmech, o poznání a o logice jako klíči k transcendentálním zkoumáním. Seznamuje čtenáře s různými námitkami proti postupům zvoleným v Kritice (Hegelovými, Heideggerovými, Moorovými, Russellovými). Charakterizuje apriorní pravdy a přirozenost lidské mysli (the nature of the mind), pravdu a intenci (reference) ve vztahu k verifikaci, naznačuje jediné směry, v nichž lze hledat verifikaci pro metafyziku, a obírá se „prvým krokem“ transcendentální logiky.

Ve čtvrté kapitole se mimo jiné podrobně zabývá Kantovým systémem kategorií (i námitkami proti němu), v páté zkoumá problém verifikace v geometrii a v šesté kategorii (pojmy) vhodné (available) pro metafyzické poznání. Zde nejdříve analyzuje některé obecné otázky (kde je třeba jakové pojmy hledat, meze metafyzického poznání a jiné), a pak se soustřeďuje především na kategorii času a s ní spjaté problémy. Sedmá kapitola je srovnáním verifikace v geometrii a v metafyzice. V osmé se autor zamýšlí nad věcmi a jejich trváním, v deváté se zkoumají příčina a následek a v desáté kategorii kvantity a čísla. V poslední kapitole se autor znovu vrací k otázce mezi metafyzického zkoumání: charakterizuje typ empirického poznání, přírodu, boha, svět a lidskou mysl (myšlení), kategorii jevu, reality, jakož i idealismus. Podrobněji se obírá věcmi o sobě, a to jednak tak, že se pokouší vysvětlit, proč jsou nepoznatelné, jednak tak, že ukazuje, v kterém kontextu nabývá jejich nepoznatelnost na významu. Proto také končí své dílo úvahou nadepsanou: Justifications for beliefs where knowledge cannot reach, což už kdysi v předmluvě ke Kritice vyjádřil sám Kant známou větou, v níž ovšem německé Glauben, resp. Glaube (znamenající i faith i belief) lépe odpovídalo duchu tehdejšího Německa: Ich mußte das Wissen aufheben, um zum Glauben Platz zu bekommen. *Ludvík Tošenovský*

Dietrich Benner: Theorie und Praxis (Systemtheoretische Betrachtungen zu Hegel und Marx); Verlag R. Oldenbourg, Wien u. München 1986, 188 stran.

Kniha je rozdělena do šesti kapitol. V první se autor zamýšlí nad lineárností a dialektikou jako úvodem k problematice myšlení a bytí, v druhé pak nad otázkou principu jako nad otázkou po možnosti filosofické systematiky. Třetí kapitola otvírá vlastní problém vztahu mezi teorií a praxí. Ve čtvrté kapitole, nadepsané Die Theorie des spekulativen Satzes, se analyzuje tento problém u Hegela (ovšem méně zevrubně než ve známém díle Manfreda Riedela), protože autor se téměř výhradně koncentruje na Hegelovu teorii spekulativní věty. Dialektické teorie a praxe se explicitně věnuje v jedné podkapitole páté kapitoly, která se jinak obírá Marxovými zásadami realizace (Verwirklichung) filosofie.

V poslední kapitole podává autor své vlastní závěrečné úvahy. V nich se mimo jiné dovídáme, že v souhlase s Wilfdietrichem Schmiedem-Kovarzikem (srovnej jeho studii — in: Festschrift f. M. Schröter, Schelling-Studien, München 1965 — nadepsanou Marx—Kierkegaard—Schelling. Zum Problem von Theorie und Praxis), že starý Schelling zvolil při svém řešení vztahu mezi mluvením a míněním, mezi teorií a praxí cestu, která prý vysoce ční nad pokusy Hegelovými, Marxovými a Kierkegaardovými. Nepřekvapuje proto (dovídáme se to v závěrečné větě jeho úvah), že autor má za to, že v jeho pojmu dvojité transcendentálně dialektické difference (tento pojem ve své práci složitě vykládá) je skryta afinita i rozdíl mezi bohem a člověkem.

Ludvík Tošenovský

Stephan Strasser: Phänomenologie und Erfahrungswissenschaft vom Menschen. Grundgedanken zu einem neuen Ideal der Wissenschaftlichkeit; Berlin (W. de Gruyter) 1984, 313 stran.

Cíl spisu holandského fenomenologa neleží v oblasti antropologie. Strasser tu nechce nabídnout nějaké nové obsahové pojetí člověka, nýbrž se snaží — jak naznačuje už podtitul spisu — analýzou antropologického poznání připravit cestu novému pojetí vědeckosti. Vychází z konstatování tzv. antropologického dilematu, který tvoří „krux“ všeho antropologicky tematizovaného poznání (nevhodnost strohého subjekt-objektového dualismu, aporičnost svobody a kladení účelů, hodnocení a mo-

tivací), a vyznačuje dvě krajnosti v dosavadním poznání člověka, objektivistickou cestu scientistického zbožnění vědy a subjektivismus existencialistického opovrhování vědou a objektivitou. Tyto krajnosti chce pak překonat jakousi „třetí cestou“ (I. Hledání třetí cesty, str. 3–58). Proto analyzuje pojem a formy objektivivity, počínaje objektivitou tzv. Lebenswelt (= „první objektivita“), v níž je založena i objektivita (přírodovědecká (= „druhá objektivita“) a nakonec i „třetí objektivita“, vyšší než přírodovědecká, totiž objektivita vědění o člověku fenomenologicky pojatého. (II. Podstata a proměny podoby objektivivity, str. 59–220.) Tato „třetí objektivita“ zakládá právě onu „třetí cestu“ poznání člověka a lidské skutečnosti. Ta pak Strasserovi nemá znamenat nahrazení empirického vědění o člověku, nýbrž jen jeho jistou interpretaci: fenomenologické hledisko tu výsledkům věd dává vyšší smysl a hodnotu. Právě toto empirické vědění o člověku na fenomenologickém základě pak dává Strasserovi věřit v možnost konstituování nového ideálu vědeckosti, který již nebude oním ideálem oddlidštěného poznání scientistů 19. století. (III. Fenomenologie a zkušenostní věda o člověku, str. 221–283.)

Jiří Cetil

Wilhelm Totde: Handbuch der Geschichte der Philosophie. Bd. I. Altertum (Indische, Chinesische, Griechisch-römische Philosophie); unter Mitarbeit von Helmut Schröer. Verlag Vittorio Klostermann, Frankfurt a. M. 1964, 400 stran.

Dějiny filosofie dlouho postrádaly moderní příručku, která by rychle a spolehlivě uváděla do moderního bádání. První díl tohoto souboru leží před námi. Je rozdělen nejen podle okruhů, které poznáváme z jeho podtitulu, ale i na část obecnou, týkající se problémů, a na část speciální, týkající se autorů. Tato moderní bibliografie zahrnuje období 1920–1961 a registruje práce západní téměř v úplnosti a také podstatnější práce východoevropské filosofie, a to i příspěvky uveřejněné v časopisech. Mezi excerpovanými časopisy je i náš Sborník. Orientaci usnadňují dobře sestavené rejstříky.

Handbuch bude mít celkem tři svazky, druhý věnovaný středověku a třetí novověku. Úplné dílo bude nezbytnou součástí všech knihoven. Zejména nás však zaujme třetí díl, z něhož poznáme ohlas naší produkce — a to i z předválečného údobí — u našich sousedů.

Radislav Hošek

George B. Barbour: Unterwegs mit Teilhard. Auf den Spuren des Lebens in drei Kontinenten; Walter-Verlag AG Olten 1967, 264 stran. Přeloženo z anglického originálu *In the Field with Teilhard de Chardin*, New York 1965.

Barbourova kniha patří k teilhardovské literatuře biografické a vzpomínkové. Ladislaus Polgár ji ve své *Internationale Teilhard-Bibliographie* (Verlag Karl Alber, Freiburg—München 1965) zařadil do oddílu „Biographische Teilstudien“. G. B. Barbour, emeritní profesor geologie na universitě v Cincinnati, patřil k Teilhardovým blízkým spolupracovníkům a přátelům; seznámili se v Pekingu v r. 1924.

Ve své knize se Barbour nesnaží o ucelený výklad Teilhardova díla (tu se odvolává na studie Cuénoty a Ravenovy), píše především o Teilhardových čínských výzkumech z dvacátých a třicátých let; hodně vzpomíná ovšem i na svoje pozdější setkání s Teilhardem v severní Africe a v USA. Barbourovi však nejde ani o čistě odborné zhodnocení přítelových zásluh na poli geologie a paleontologie. Zaměření a smysl své práce naznačuje úvodními slovy druhé kapitoly: Teilhard se stal jako filosof a mystik tak pověstný, že ten, kdo ho neznal osobně, si jen stěží může představit, jaký byl jako vědec a člověk.

Osobnost francouzského jezuita, vědce a filosofa nám v Barbourově knize dokresluje i četné Teilhardovy dopisy. V mnoha z nich se Teilhard zmiňuje o svých vědeckých a spisovatelských plánech, zamýšlí se nad smyslem své práce a někdy si i stěžuje nad překážkami a neporozuměním, s nímž se setkává. (Např. v Teilhardově dopise ze září 1940 čteme o plánu napsat knížku napul vědeckou a napul filozofickou, do níž by uložil nejmilejší a nejpodstatnější ze svých myšlenek a představ; jde o pozdější práci *Le phénomène humain*. Zároveň Teilhard vyslovuje naději, že její uveřejnění nenarazí na těžkosti ze strany jeho řádu.)

V závěrečné kapitole si Barbour alespoň ve zkratce všimá ohlasu, který Teilhardovo dílo vyvolalo mezi vědci, filosofy a teology. Zmiňuje se také o dnes už dobře